

Рецензія

РЕЦЕНЗІЯ НА ПІДРУЧНИК ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ІV РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ "МЕДИЧНА МІКРОБІОЛОГІЯ, ВІРУСОЛОГІЯ, ІМУНОЛОГІЯ" (ЗА РЕДАКЦІЄЮ АКАДЕМІКА НАН І НАМН УКРАЇНИ В.П. ШИРОБОКОВА, ВІННИЦЯ: НОВА КНИГА, 2011.-952 С.:ІЛ.)

О.П. Корнійчук

*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
Кафедра мікробіології, вірусології та імунології (зав. - проф. О.П. Корнійчук)*

REVIEW OF THE TEXTBOOK FOR STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS, ACCREDITATION LEVEL IV "MEDICAL MICROBIOLOGY, VIROLOGY, IMMUNOLOGY" (EDITED BY ACADEMICIAN OF NAS AND AMS OF UKRAINE V.P. SHYROBOKOV, VINNITSIA: NOVA KNYHA, 2011, 952 P.: IL.)

A.P. KORNIYCHUK

The Danylo Halytsky National Medical University in Lviv

На початку третього тисячоліття склалась низка умов, що породжують нові медичні проблеми: внаслідок технічного прогресу посилились несприятливі екологічні впливи, у людській популяції істотно збільшилась питома вага осіб похилого віку та осіб з імунодефіцитами; зросла агресивність, та стійкість до протимікробних засобів збудників інфекційних хвороб тощо. За умов розвитку мікробіологічної науки та завдяки впровадженню нових технологій у діагностиці інфекційних захворювань в останні роки встановлено етіологічну роль невідомих раніше або мало вивчених мікроорганізмів у розвитку ряду інфекційних захворювань (так званих "нових" інфекцій). Ситуація обумовлює зростання вимог до підготовки студентів-медиків з поглибленням знань у галузі мікробіології, вірусології та імунології. Викладання фундаментальних медично-біологічних дисциплін таких, як мікробіологія, вірусологія, імунологія у більшості медичних вищих навчальних закладів проводиться в алгоритмі єдиної навчальної програми. Кожна з трьох означених наук розвивається швидкими темпами, і підручники з дисципліни "мікробіологія, вірусологія та імунологія" потребують швидкого, постійного оновлення. Визначною подією на освітянських теренах є вихід у світ першого в часи незалежності України всеосяжного підручника "Медична мікробіологія, вірусологія та імунологія" для студентів

вищих медичних навчальних закладів ІV рівня акредитації, створеного колективом провідних науковців України під керівництвом заслуженого діяча науки і техніки України, академіка НАН, НАМН України В.П. Широбокова.

У підручнику відповідно до типової навчальної програми послідовно розглянуто питання загальної мікробіології: роль мікроорганізмів у біосфері, історія розвитку мікробіології, принципи класифікації мікроорганізмів, морфологія та ультраструктура вірусів, бактерій, грибів і найпростіших, особливості фізіології мікроорганізмів, генетика мікробів; основи біотехнології, вплив на мікробів фізичних, хімічних, біологічних факторів, протимікробні засоби, поняття про інфекційний та епідемічний процеси.

Третина загального обсягу першої частини підручника присвячена імунології. Детально і на сучасному рівні знань висвітлено види і форми імунного реагування, в повному обсязі надана інформація, необхідна для розуміння механізмів і закономірностей імунної відповіді, принципів захисту від патогенних бактерій, вірусів та грибів. Стисло і доступно подано матеріал щодо трансплантаційного та протипухлинного імунітету, імунології вагітності, імунопатології. Окремими розділами подано принципи і методи імунодіагностики, імунопрофілактики та імунотерапії.

У другій частині підручника "Спеціальна мікробіологія" самостійними розділами за класичним для підручників з мікробіології планом викладена морфологія, фізіологія, патогенні властивості збудників окремих інфекційних захворювань, сучасні методи їх лабораторної діагностики, специфічної профілактики і терапії. Необхідно зазначити, що перелік описаних патогенів характеризується вичерпністю для сучасного рівня знань про природу захворювань мікробного походження.

У розділі, присвяченому бактеріології, вда-

ло подано навчальний матеріал не лише щодо збудників класичних інфекційних захворювань, але й подано повну характеристику збудників опортуністичних інфекцій, бактерій, роль яких у патології стала відомою в останні роки, тому з ними недостатньо ознайомлений широкий загал практичних лікарів. Усі назви мікроорганізмів приведені у відповідності до сучасної класифікації прокариотів, що є важливим для фахівців - бактеріологів з урахуванням змін у таксономії бактерій.

Великою навчальною ємкістю і всеосяжністю характеризується розділ спеціальної вірусології. У розділі родинно у відповідності до сучасних вимог навчальної методології надана вичерпна характеристика усіх відомих патогенних для людини вірусів. Детально охарактеризовані збудники вірусних хвороб, небезпекою поширення яких людство стурбоване в останні роки (SARS, СНІД, гарячка Ебола); гепатотропні та онкогенні віруси. У необхідному обсязі розміщено інформацію щодо сучасних методів діагностики вірусних захворювань і наявних засобів етіотропної терапії. Високої оцінки заслуговує ілюстративне супроводження розділу з використанням електроніграм та кольорових схем і фотографій.

Значно більшою повнотою, у порівнянні з попередніми підручниками, характеризується розділ, присвячений мікології. Окрім характеристики збудників дерматомикозів та глибоких мікозів, у розділі описані збудники феогіфомікозів, гіалогіфомікозів, мікотоксикозів, яким автори не приділяли у попередніх підручниках належної уваги. Вичерпно охарактеризовані збудники опортуністичних мікозів, повно подано поняття мікоалергозів, особливостей методів мікологічної діагностики.

У зв'язку із зростанням питомої ваги паразитарних хвороб у структурі інфекційної захворюваності та появу СНІД-асоційованих паразитозів виникла необхідність докорінного покращення підготовки майбутніх лікарів з курсу паразитології. Важливим для цього видання є розділ "Протозоологія", в якому наведено характеристику біологічних властивостей збудників як "класичних" паразитозів (збудника малярії, джугитикових), так і тих найпростіших, яким, зазвичай, приділялось мало уваги (циклоспоридії, криптоспоридії, мікроспоридії, бластоцисти). З таких са-

мих міркувань слід позитивно оцінити вперше, проте цілком правомірно, внесений у підручник з мікробіології розділ "Гельмінти". У розділі наведено сучасний таксономічний поділ збудників найважливіших гельмінтозів людини, наведені морфологічні характеристики збудників, цикли розвитку, особливості епідеміології, патогенезу і клінічних проявів, характеристика основних протигельмінтних препаратів.

Достатньо широко у новому підручнику викладені питання клінічної мікробіології. Повно подано відомості про умовно-патогенні мікроорганізми та опортуністичні інфекції, описана етіологічна структура опортуністичних інфекцій окремих систем організму людини, наведено мікробіологічні критерії етіологічної ролі умовно-патогенних мікроорганізмів у розвитку опортуністичних інфекцій, викладені сучасні підходи до епідеміологічного контролю за внутрішньо лікарняними інфекціями.

Повнотою характеризуються розділи, присвячені екології мікроорганізмів та нормальній мікрофлорі тіла людини. Наведена у них інформація дає повну уяву про основні поняття мікробної екології, закономірності формування мікробіоценозів у об'єктах оточуючого людини середовища та в окремих біотопах організму людини, еубіоз і причини його порушення, принципи та засоби корекції дисбіозу.

Низка самостійних розділів підручника орієнтована на фахівців ряду медичних профільів: "Мікроорганізми і плід", "Мікрофлора ротової порожнини", "Санітарна мікробіологія", "Мікробіологічні дослідження у фармації". У цих розділах концентровані знання із спеціальних питань, без засвоєння яких неможливе формування лікарів - стоматологів, акушер-гінекологів, мікропедіатрів, провізорів, санітарних лікарів.

Цікавим у світоглядному сенсі є заключний розділ "Замість закінчення. Мікробний літопис біосфери Землі", який вперше глибоко вичерпно містить унікальну інформацію щодо походження життя, теорії, симбіогенезу і свідчень мікробної палеонтології. Ознайомлення з цим розділом дозволить майбутнім лікарям сформувати цілісну уяву про загальні закономірності біосферного розвитку, замислитись над місцем людини у біосфері без обмежуючого свідомість антропоцентризму.

Усі розділи підручника містять значну кількість яскравих ілюстрацій, інформація систематизована у наочних таблицях. Кожен розділ завершується переліком контрольних питань, необхідних для самостійного контролю якості засвоєння навчального матеріалу. В кінці книги розміщені предметний та іменний покажчики, покажчик латинських назв мікроорганізмів та гельмінтів, які є ефективним пошуковим апаратом і значно полегшують роботу з підручником.

Підсумовуючи наведене вище, необхідно зазначити, що викладення матеріалу у книзі, створеної колективом досвідчених вчених і педагогів українських славетних наукових шкіл із світовим рівнем характеризується єдністю стилю, високим

ступенем наочності і доступністю для засвоєння студентами. За змістом, належним методичним рівнем викладання дисципліни "мікробіологія, вірусологія та імунологія" підручник цілком відповідає стандартам сучасної педагогіки. Від попередніх підручників з мікробіології видання "Медична мікробіологія, вірусологія та імунологія" за редакцією академіка НАН і НАМН України В. П. Широбокова вигідно відрізняється високим рівнем повної найсучаснішої інформації. Важливо, що підручник доцільно ефективно використовувати як для самостійної підготовки студентів усіх факультетів медичних вищих навчальних закладів III і IV рівня акредитації та на усіх етапах безперервного підвищення кваліфікації практичних лікарів.